

Norges Indskrifter med de ældre Runer.

Udgivne

for

Det Norske Historiske Kildeskriftfond

ved

Sophus Bugge.

2det Hefte.

Christiania.

A. W. Brøgers Bogtrykkeri.

1893

Kristians Amt.

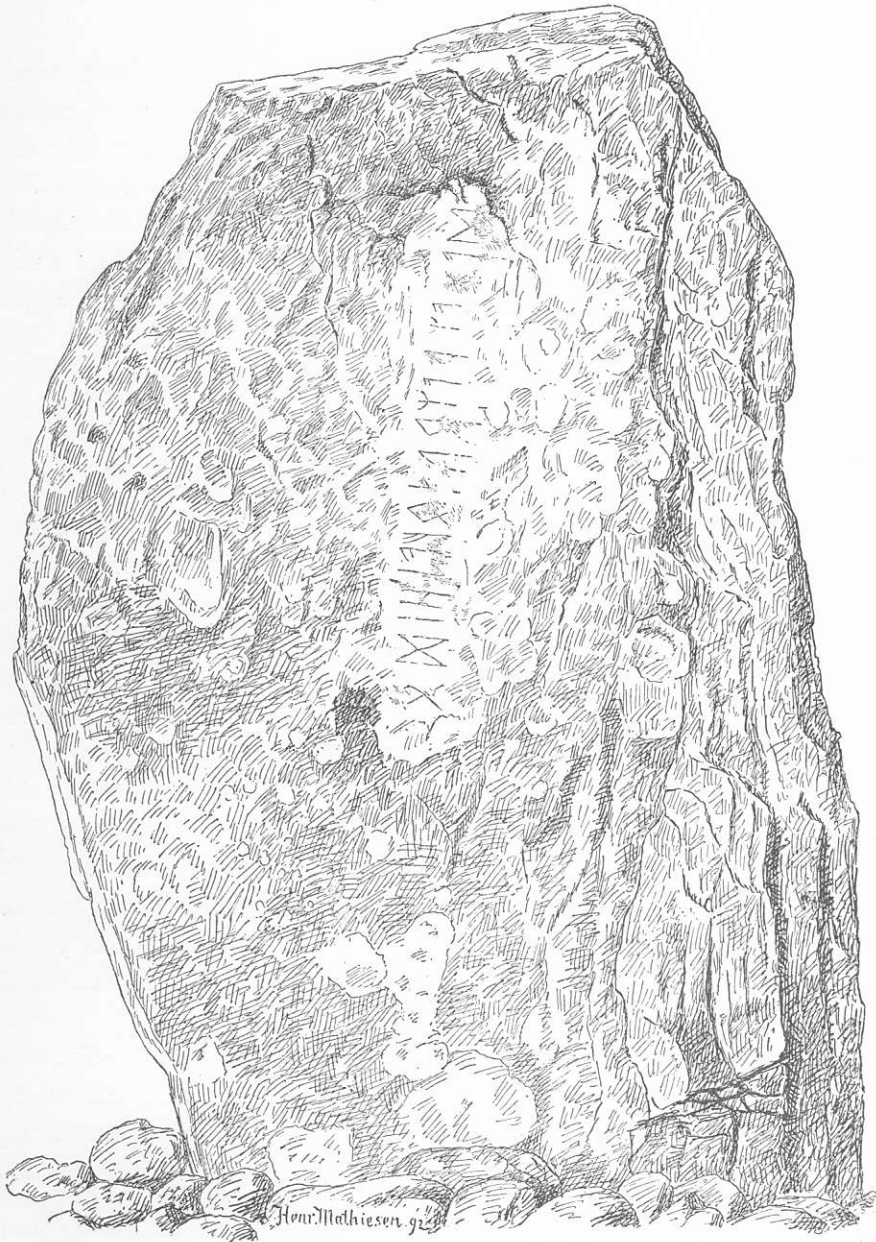
5. Einang.

Literatur. Utrykt. I Rune-Arkivet i Universitetets Oldsagsamling i Christiania: Brev fra A. Lorange til S. Bugge, dateret Christiania 12/10 1871. — Optegnelser af S. Bugge om en Undersøgelse af Einang-Stenen og dens Indskrift i Juni 1872. — Optegnelser af I. Undset om en Undersøgelse af Einang-Stenen og dens Indskrift, undertegnede 3. Sept. 1888. — Tegning af Einang-Stenen ved H. Mathiesen. — Optegnelser om en Undersøgelse af Einang-Stenen og dens Indskrift ved O. Rygh og S. Bugge 15de Juli 1891. — I Hovedarkivet sammesteds: Brev fra Distriktslæge Printz, dateret 6/11 1871.

Trykt: S. Bugge „To nyfundne norske Rune-Indskrifter fra den ældre Jernalder“ i Forhandlinger i Videnskabs-Selskabet i Christiania Aar 1871 S. 329—332 (med lithographeret Tegning af Indskriften og Stenen). — A. Lorange i Forhandl. i Vid.-Selsk. i Christ. 1873 S. 224—227. — Aarsberetning fra Foren. t. norske Fortidsm. Bevar. for 1873 S. 132 f. — L. Wimmer i „Aarbøger“ 1874, S. 131 f., 144, 236, 241. — G. Stephens i Illustreret Tidende (Kjøbenh.) 18de April 1875 (med en Tegning af Stenen med dens Omgivelser og en anden af Stenen alene, begge i Chemitypi). — S. Bugge: Runeindskriften paa Ringen i Forsa Kirke (Christ. 1877), S. 23 Anm. 1. — Heinzel „Über die Endsilben d. altnord. Spr.“, S. 34 [374]. — L. Wimmer i Kort Udsigt over d. philol.-hist. Samf. Virks. i 1876—78, S. 17. — S. Bugge „Rökstenen“ (i Ant. Tidskr. f. Sverige V.) S. 101, 124. — Noreen i Altnord. gramm., S. 88, 107, 115, 190. — G. Stephens The Old-Northern Runic Monuments III, S. 50, 79—85 (S. 79 Tegning af Stenen med dens Omgivelser, og S. 83 af Runerne for sig og af Stenen), 79, 112, 301, 369, 391, 406, 431, 457. — Burg Runeninschriften S. 136 f. — Brate i Bezenbergers Beiträge XI, 198. — Heinzel i Anzeiger f. deutsch. Alt. XII, S. 44 f., 48. — L. Wimmer „Die Runenschrift“ S. 64, 149, 160, 163, 296, 303, 306. — Lidén i Arkiv f. nord. Filol. IV, 113. — A. Noreen i Pauls „Grundriss“ I, S. 448, 491 f. — H. Falk i Arkiv f. nord. Filol. VI, 113. — S. Bugge i Arkiv f. n. Filol. VIII, 21, 31 f.

Grundlag for Behandlingen. Undersøgelser af Originalen; se Texten i det følgende.

(Trykt 26 September 1891.)

Einang-Stenen

Tegning. Indskriften er gjengivet efter en Tegning af S. Bugge, udført i 1872 og senere sammenlignet med Originalen og med Aftryk. Stenen er tegnet af H. Mathiesen efter en Photographi, paa hvilken Runerne næsten ikke kan sees. Da det har været ugjærligt at gjengive Runerne mekanisk nøiagtig, maa Tegningen af Indskriften overalt sammenholdes med Beskrivelsen i det følgende.

Om den Sten, hvis Runeindskrift her skal behandles, fik Almenheden i 1871 Kundskab gennem Oldgranskeren A. Lorange. Allerede tidligere havde Runestenen været kjendt af Folk i den Bygd, hvor den staar. Indskriften blev efter flere Dages Undersøgelse paa Stedet første Gang læst af mig i Slutningen af Juni 1872. Samtidig blev den Haug, paa hvilken Stenen staar, undersøgt af Lorange. Anden Gang blev Stenen og dens Indskrift gransket af Dr. I. Undset i Forbindelse med Henrik Mathiesen i Eftersommeren 1888. Tredje Gangs Undersøgelse blev foretagen af Prof. O. Rygh og mig i Forening den 15de Juli 1891. Og endelig har Prof. Rygh gransket Indskriften 27de Juli 1892. Paa de ved disse Undersøgelser gjorte Optegnelser samt de da tagne Aftryk og Tegninger grunder sig Fremstillingen i det følgende.

Runestenen staar over Bygden i Vestre Slidre, Valdres, paa østre Side af Dalen, paa en skovgrodd Flade oppe i Skraaningen af Aasen, omtrent 7—800 Fod over Slidrefjorden. Den staar paa en Gravhaug paa Grund, som tilhører Gaarden Einang¹). Der vil blive sørget for dens Fredning ved tinglæst Document.

Høiere end nu, oppe i Aasens Skraaning laa vistnok Hovedbygden i den ældste Tid, ligesom paa flere Steder i Valdres, og heroppe ligger endnu en Række Hjemstætre og Underbrug. Veien i Vestre Slidre har tidligere gaaet høiere, over Gaarden Opslidres Eiendom.

Langs hele Aasen findes Gravhauger. De er alle efter Lorange ensartede, temmelig vide men flade. De er gjerne samlede i smaa Grupper paa 3 til 5 Stykker. Flere af disse Gravhauger bære Bautastene. Alle de Hauger, som er undersøgte, bestod ligesom Runestenshaugen af Stene med tyndt Jordlag over og var omgivne med Randstene; de viste Spor af Kul, tildels ogsaa af Stene, som havde været udsatte for Ild. De forholdsvis faa Oldsager, som er fundne i dem, er fra den ældre Jærnalder.

Paa en Skraaning oppe i Aasen omtrent 100 Alen nord for Einang-Stenen paa et Jordstykke, som tidligere hørte til Præstegaarden, men nu er kjøbt af Forstvæsenet, er der en Række af 6 Hauger, af hvilke de fleste nu er udgravne.

¹) Matr., Gaards-Nr. 45. Runestenen er Grænsesten (i Bygdens Maal *målstein* med tykt l, d. e. *markstein*) mellem Einangs og Nesjas Markeeiendomme, uagtet Skigarden gaar lidt søndenfor Stenen. Ifølge Eieren af Stenen havde der i nyere Tid været indhugget paa dens Forside (den beskrevne Bredside) N, d. e. Nesja, og paa Bagsiden E, d. e. Einang; men disse Bogstaver findes nu ikke længer paa Stenen. I 1872 fandt jeg paa en af de Stenfiser, der laa ved Siden af Runestenen og var af samme Stenart som denne, en ufuldstændig Bogstav F, der ikke kunde være Runen *f* a, men vistnok, som Stenens Eier paa-stod, var Levning af E. Pladsen søndenfor Runestenen heder Nesjabraaten, men har i ny Tid faaet Navnet Haakonstad.

I disse er der gjort de fleste Fund, af hvilke det vigtigste er et Sværd¹⁾, der bærer et Navn (RANVICI...) med romerske Bogstaver som Klingestempel. Lignende Sværd er opgravne i Nydam Mose. Ogsaa andre Oldsager (nogle Spydspidser og Skjoldbuler, en Spænde og andet), der er fundne i samme Haug som Sværdet eller i Hauger af samme Flok, har vist sig at være ensartede med Gjenstande fra Nydam Mose²⁾.

Den Gravhaug, paa hvilken Runestenen staar, var tidligere dækket af Grønsvær. Den bestaar for større Del af brudte Stenheller af samme Stenart som Runestenen, blandede med en Del Rullestene. Haugen ligger dels paa Skalberg, dels paa gul skarp Sand. Den næsten cirkelrunde, temmelig lave Haug blev i 1872 maalt at være 44 Fod i Diameter, 3 Fod høi; svagt skraanende indtil Randstenene, som i en Kreds omgav den og som laa tættest paa Sydsiden³⁾. Lorange saa ved sin Undersøgelse af Haugen i 1872, at den allerede før havde været udgravet, og han fandt i den intet uden Spor af Kul og en ubetydelig Levning af et Redskab af Jærn⁴⁾.

Runestenen har sandsynlig fra først af havt sin Plads paa denne Gravhaug og er isaafald den eneste norske Runesten fra den ældre Jærnalder, som endnu staar paa den Gravhaug, paa hvilken den oprindelig er bleven reist.

Runestenen er en svær, nu noget mosgrodd Helle af grov Skifer og er beskrevet paa den ene Bredside. Den er 1 M. 47 Cm. høi, 1 M. 5 Cm. bred over den nederste Rune. Dens Tykkelse i Toppen og omtrent overalt er 13—18 Cm.

Stenens Indskriftflade vender mod Syd (SSØ), dens Endekanter mod Øst og Vest. Indskriften, som er skaaret ind⁵⁾, gaar ovenfra nedad.

Længden af Runerækken er 66 Cm. Fra Stenens øvre Kant til første Rune er der 17 Cm. Stenens Top er noget til høire for Indskriftrækken. Fra nederste Rune til den Grundvold, hvori Stenen nu efter Udgravningen staar, er der omtr. 58 Cm. Fra næstnederste Runes Underkant til Stenens venstre Kant er der 48 Cm., fra samme Runes Overkant til Stenens høire Kant 44 Cm. Indskriften skraaner lidt mod høire ovenfra nedad. Stenens nuværende Overkant synes at være den oprindelige og fremkommen ved naturligt Brud fra Berget, ligesom Stenens Overflade i det hele synes at være naturlige Brudflader.

Langs Stenens høire Kant er næsten helt ned til Foden en Plade af Overfladen slaaet eller skallet af i en Bredde af 20—30 Cm. Denne Afskalling naar dog ikke paa langt nær til Indskriftrækken. Paa Stenens ubeskrevne Bagside er en Strækning langs efter Midten afflækket i forholdsvis ny Tid i en Bredde, der svarer omtrent til det halve af Stenens. Dette viser sig baade af Mangelen paa Mos og af Overfladens Udseende i det hele paa denne Del af Stenen.

1) Afbildet i Vidensk.-Selsk. Forhandl. 1873 Pl. VII og i Aarsber. 1873 samt i Ryghs Norske Oldsager Nr. 187.

2) Jfr. herom Lorange's Afhandling i Vidensk.-Selsk. Forhandl. 1873 og hans Meddelelser til Stephens (Run. Mon. III, 80 ff.).

3) Den vide Udsigt, bl. a. til fjærne Fjælde, som viser sig paa Lorange's Tegning hos Stephens, er ved Runestenen i Virkeligheden skjult af Skov, men kan sees fra et noget høiere Punkt.

4) Efter et usikkert Sagn skal der i Haugen tidligere have været fundet et Skelet, som laa i en Hellekiste.

5) Indskriften er sikkerlig ikke, som Lorange og tidligere jeg selv antog, gnedet ind.

Den Stenart, hvoraf Runestenen bestaar, er meget løs; Skiferen skaller af i større og mindre Lameller. Der er Fare for, at en stor Del af Indskriften i en ikke fjærn Fremtid vil være forsvunden, thi paa flere Steder ved Siden af Indskrift-rækken klang det hult, naar man bankede paa Stenen. Jeg fik i 1891 bestemt Indtryk af, at Indskriften var bleven mindre tydelig, end da jeg først saa den i 1872, og at dette havde sin Grund deri, at større og mindre Lameller her var sprungne af Stenens Overflade.

Prof. Rygh har i 1892 meddelt mig følgende: „Det er paafaldende, at Indskriften i en Sten af saa løs Beskaffenhed kan have holdt sig saavidt, som Tilfældet er, i en Tid af sikkert over 1200 Aar. Sagen kan maaské (overensstemmende med en Opfatning, som udtaltes af en Mand i Bygden, Gaardbruger O. Brandt) forklares ved at forudsætte, at Stenen allerede temmelig snart, efter at den var sat op paa Haugen, er falden om og kommen til at ligge med Indskriften nedad, og at den saa har ligget saaledes, indtil den, formodentlig for ikke saa længe siden, er bleven reist igjen for at gjøre Tjeneste som Grænsesten mellem Einang og Nesja. Isaafald behøvede Indskriften ikke i meget lang Tid at have været udsat for Veiret.“

Runerne er c. 7 Cm. høie. Indskriften skal læses fra høire mod venstre; den har hverken Rammestreger, Skilletegn eller Ordadskillelse. De allerfleste af Runerne, der fra først af synes at have været temmelig grunde, er siden blevne ufuldstændige derved, at Stykker af dem er afskallede. Navnlige gjælder dette om Rune 3—6 fra høire.

Den Indskrift, som nu findes paa Stenen, bestaar af 19 Runer. Disse skal jeg gennemgaa en for en.

Jeg betegner mine Optegnelser i 1872 ved B. 1; Dr. Undsets Optegnelser i 1888 ved U. og Mathiesens Tegning ved M.; Prof. Ryghs Iagttagelser i 1891 ved Rygh 1, i 1892 ved Rygh 2 og mine Iagttagelser i 1891 ved B. 2.

„Rune 1 fra høire er sikkert **Ń d**. Af Midtkorset er kun den øvre Vinkel tydelig, men denne Vinkels Spids gaar saa langt ned, at Runen ikke kan have været **M e**; desuden spores nedenfor Vinkelens Spids Forlængelse af den Skraastreg, som gaar fra venstre nedad mod høire“ (B. 1). „Denne Forlængelse er nu ikke synlig“ (Rygh 2). Saagodtsom hele venstre Stav sees. „At det nederste af høire Stav og af de Streger, som danne Korset, er forsvundet, kommer deraf, at en Plade af Stenens Overflade her er bleven afflækket“ (Rygh 1).

Rune 2 tydelig **Ń a** (B. 1). Nu sees tydelig kun Stav og øverste Kvist (Rygh 1 og B. 2). Jeg troede i 1891 paa Stenen dog at se svage Spor af nederste Kvist.

„Rune 3 maa være **X g**. Der sees Spor af begge Skraastreger, tydeligst af den, som gaar fra høire ned mod venstre; Runen kan ikke være **Ń d**, da der ikke er Spor af lodrette Sidestave“ (B. 1). U. og M. har her tegnet **X g**, hvis ene Skraastreg, der skraaner nedad mod venstre, sees næsten fuldstændig, medens kun det øverste og det nederste sees af den anden Skraastreg. U. bemærker: „Af R. 3 kun svage Spor“. Derhos har U. og M. mellem R. 3 (**X**) og R. 4 (**Ń**) tegnet Spor af en lodret Stav. U. bemærker herom: „Mellem R. 3 og R. 4 er Afstanden noget større end mellem de øvrige Runer; i Midten synes Spor af en ret Stav? Mulig er dog Afstanden lidt større netop paa Grund af Forvitringen her, der vel har foranlediget, at her ei blev ristet et Bogstav; — mulig først forsøgt her at trække en Stav?“ Paa Stenen kunde hverken Rygh eller jeg i 1891 se Spor

af R. 3, heller ikke Rygh i 1892. Rygh 1 saa, hvor U. har en Stav foran R. 4, noget, der kunde tages for en Stav, men som utvivlsomt var tilfældig fremkommet. Jeg er tilbøielig til at tro, at U. og M. har troet se saa stor Afstand mellem R. 3 og R. 4, fordi de har henført til Rune 3 andre Streger end de, hvoraf denne Rune efter min Opfatning dannes; men jeg tør dog ikke negte Muligheden af, at der her har været to Runer. Rygh 2 bemærker, at her ialfald ikke behøver at have været mere end én Rune; g kan have havt en stærkt sprikende Form.

Rune 4 sikkert **ꝛ a**; nederste Kvist ikke meget tydelig, men øines (B. 1). Den nederste Del af Staven kunde jeg i 1872 ikke tydelig se. Baade efter B. 1 og U. gaar nederste Kvist helt ind til Staven. Rygh og jeg var i 1891 enige om, at nederste Kvist ikke er ganske parallel med øverste. Rygh 1 troede at se, at nederste Kvist ikke sluttede helt ind til den rette Stav, og han fastholder dette i 1892, men bemærker, at en liden Flis godt kan være sprunget ud her. Jeg troede derimod i 1891 at se, at Kvisten gik helt ind til Staven, men saaledes, at den lidt til venstre for Staven havde en Knæk og at den nærmest ved Staven var mere horizontal.

Rune 5 sikkert **Ꝛ r**. Kun høire Kvist og lidt af den lodrette Stav tydelige (B. 1). Ligesaa U. — Rygh og jeg saa paa Stenen i 1891 tydelig høire Kvist samt ubetydelige Spor af Staven nedenfor høire Kvist. Jeg har paa Aftryk taget i 1891 troet tydelig at skimte Spor af venstre Kvist. Rygh 2 troede at see Spor af dens øverste Del.

Rune 6 har været **ꝛ**. Den lodrette Stav er tydelig, derimod Krumstaven yderst utydelig, men jeg kunde sikkert følge den et lidet Stykke paa Midten (B. 1). Hermed stemmer Undsets Gjengivelse overens. Rygh kunde i 1891 og 1892 kun se en liden Levning af det nederste af Staven, men intet af Kvisten. Jeg troede i 1891 paa Stenen at skimte baade Toppen af Kvistens Vinkel og Spor af Kvistens øvre og nedre Del nærmest derved.

Rune 7 **ꝛ a**; øverste Kvist utydelig (B. 1). Af Runen sees kun Staven og Kvistenes Ansats i Toppen (U.). Undset har tegnet en tydelig **a**-Rune. Rygh og jeg saa paa Stenen i 1891 tydelig nederste Kvists nederste Rand.

Rune 8 **Ꝛ r**, aldeles tydelig i 1891 som i 1872.

Rune 9 **ꝛ r**. Runen kan ikke være **ꝛ w**; jeg ser tildels det nederste af Sidestaven paa **r** (B. 1). Runen sees længer ned ved Sidestaven end ved den lodrette Stav (Rygh 1 og B. 2). Det nederste af Sidestaven er ikke synligt nu (Rygh 2).

Rune 10 **ꝛ u**. Krumstaven er utydelig, men Runen kan ikke være **ꝛ i**; dertil gaar Krumstaven for langt ned (B. 1). Toppen er noget lavere end paa Rune 9 (Rygh 1 og B. 2).

Rune 11 **ꝛ n**. Staven nedenfor Tværestregen sees ikke tydelig (B. 1). Af R. 11 sees ei nedre Del af (venstre) Sidestav; Hovedstaven skimtes (U.). Høire Del af Kvisten øines. Ovenfor denne er der afskallet (Rygh 1).

Rune 12 sikkert **ꝛ o** (B. 1). Af R. 12 sees venstre Langstav samt Kvisten øverst oppe (U.). Den lange Stav, som skraaner nedad mod venstre, kunde Rygh og jeg i 1891 ikke øine paa Stenen. Paa Aftryk troede jeg at øine Spor af den. Mulig er der Spor af den ved nederste Vinkel (Rygh 2).

Rune 13 aldeles tydelig **ꝛ f** (B. 1); tydelig undtagen Stavens Nederdel (U.). Ogsaa af Stavens Nederdel er der Spor (Rygh 1 og B. 2). Ved Undersøgelsen af Stenen i 1891 opkastede Rygh og jeg det Spørgsmaal, om der her kunde læses en Binderune af **Ꝛ** og **ꝛ**, altsaa **ꝛ f**, men fandt det ved Betragtning af Stenen ikke antageligt. Til **Ꝛ r** er der foran **f** ikke Plads i Rækken.

Rune 14 aldeles tydelig **ꝛ a** (B. 1); tydelig undtagen Stavens Nederdel (U.); sikkert **a** (Rygh 1 og B. 2).

Rune 15 **| i** efter Alle.

Rune 16 **ꝛ h**; en tilsyneladende Tværestreg, som skraaner nedad mod venstre, er tilfældig (B. 1). Ogsaa efter Rygh 1 og B. 2 er det utvivlsomt, at Tværestregen skraaner nedad mod høire. Tværestregen saaes tydelig nær ved høire Stav.

Rune 17 | i (B. 1). Øverste Del usynlig (U.). Øverste Del tildels synlig (Rygh 1 og B. 2).

Rune 18 \mathfrak{M} d (B. 1). Utvivlsom; kun øverst til venstre mangler noget (U. samt Rygh 1 og B. 2).

Rune 19 \mathfrak{X} o. Den Vinkel, der oventil skulde forbinde de to lange Streger, er utydelig, men spores navnlig til venstre. Runen kan ikke være \mathfrak{X} g (B. 1). Tydeligt er Korset; øverste Vinkel sees nu ei (U.). Heri er Rygh 2 enig. Ogsaa af den lange Streg, som gaar fra venstre oventil mod høire nedentil, sees nu lidet eller intet. Den anden lange Streg krummer sig oventil mod venstre for at undgaa en naturlig Afsats i Stenen (Rygh 1).

Efter det foregaaende læser jeg Indskriften:

$\mathfrak{X} \mathfrak{M} \mathfrak{I} \mathfrak{N} \mathfrak{I} \mathfrak{I} \mathfrak{Y} \mathfrak{X} \mathfrak{I} \mathfrak{A} \mathfrak{R} \mathfrak{Y} \mathfrak{I} \mathfrak{I} \mathfrak{Y} \mathfrak{I} \mathfrak{X} \mathfrak{I} \mathfrak{M}$

dagarrunofaihido

Uagtet de fleste Runer paa Stenen er saa utydelige og ufuldstændige, tror jeg dog, at alle de her angivne Runer, undtagen Rune 3 (\mathfrak{X} g), efter Trækkene paa Stenen er sikre, saa at ingen af dem kan ombyttes med en anden. Og endog Rune 3 kan, saavidt jeg sér, ikke læses med Rimelighed paa nogen anden Maade end som \mathfrak{X} g, uagtet den efter de Spor, som i 1891 saaes paa Stenen, ikke kan bevises at have været g.

dagarr, Nominativ af en Stamme *daga-*, er den for det ældste nordiske Runesprog regelrette Form, der svarer til den historisk oldnorske Navneform *Dagr*. Mellem Vokaler betegner \mathfrak{X} g den tonende Spirant. Navnet Dag er i den historiske Tid sædvanligt Navn i Norge. Det bruges efter I. Aasen endnu i Ryfylke, Hardanger, Voss; men i Middelalderen var det langt mere udbredt. Dengang brugtes det bl. a. meget paa Oplandene, navnlig i Gudbrandsdalen og paa Hedemarken. Navnet *Dagr* forekommer ogsaa i Sverige. Det

tilsvarende usammensatte Navn er sjældent i Tydskland; se Förstemanns Navnebog. Men hos forskellige germanske Folk brugtes Stammen *daga-* „Dag“ meget ofte i sammensatte Personnavne, dels som første, dels som andet Led, f. Ex. oldtydsk *Dagaberht*, angelsaks. *Dægberht*; oldtydsk *Heridag*, ags. *Wegdæg*. Stammen *daga-* forekommer i Navne ogsaa usammensat med Tilføielse af et Suffix, f. Ex. i vandal. *Dagila* i 5te Aarh. Saadanne Navne er sandsynlig dannede af et sammensat Navn ved Forkortning.

Appellativet „Dag“ synes paa Grund af sin Betydning ikke umiddelbart at kunne være gaaet over til Personnavn, og Personnavnet Dag kan ikke etymologisk være at opfatte som „den straalende“. Thi det germ. Appellativ *daga-* „Dag“ betegner etymologisk ikke „den straalende“, men „den hede“; jfr. preuss. *dagis* „Sommer“, oldind. *ni-dāghá-s* „Hede, den hede Tid, Sommeren“. Derimod kunde Appellativet „Dag“ ifølge sin Betydning vel egne sig til at indtræde som Led af sammensatte Personnavne. *Dagaberht* betegner f. Ex. ligetil „straalende som Dagen“. Derfor ligger den Formodning nær, at det usammensatte Navn Dag (*dagar*) er senere opstaaet end sammensatte Navne, i hvilke *daga-* indeholdes.

Hermed synes dog denne Navnestamme endnu ikke at være fyldestgørende historisk forklaret. Kluge i Pauls Grundriss I, 304 fremhæver, at flere Navnestammer er fælles for Germaner og Kelter. Deriblandt nævner han *dhagho-* i gall. *Dagovassus*, ags. *Dægald*, *Dægfrid*. Men denne gall. Navnestamme *Dago-* hører til oldirsk *dag*, cymr. *da* „god“ (Glück „Die bei Cäsar vork. kelt. Namen“ S. 12). Det synes derfor muligt, at keltiske Personnavne, hvori *Dago-* „god“ indeholdtes, først gav Anledning til, at Germanerne brugte sin i Lyd overensstemmende, men i Betydning afvigende Ordstamme *daga-* „Dag“ i Personnavne.

Tolkningen af de to følgende Ord *þar runo* volder i flere Henseender Vanskelighed. Jeg har opfattet *þar* som Acc. pl. fem. = onorsk *þær* (saaledes ogsaa Brate og Falk) og *runo* har jeg forstaaet som Acc. pl. (saaledes ogsaa Brate, der dog har forklaret Formen *runo* grammatisk-etymologisk anderledes end jeg). I *þar runo* „disse Runer“ har jeg seet Object for *faihido* „skrev“. Derimod har Wimmer opfattet *þar* som Adverbium = got. oldn. *þar* og *runo* som Accus. sg. Denne Opfatning er bleven tiltraadt af flere, bl. a. af Burg, der betegner den som „alene berettiget“. Jeg er nu afgjort af den Mening, at Wimmers Forklaring ikke kan være rigtig. Jeg skal i det følgende begrunde denne Mening.

1) Adverbierne her (oldn. *hér*), der (oldn. *þar*) og de dermed ensartede Ord findes, saavidt mig bekjendt, altid skrevne med *reid*-Runen, aldrig med *jr*-Runen¹⁾. Det eneste Exempel paa Forekomsten af et saadant Adverbium i en med de ældre Runer skreven Indskrift er *sar* i Aarstad-Indskriften; se mine Bemærkninger om denne. Af Indskrifter med den kortere Rækkes Runer fra den ældre Periode, da *r* adskiltes fra *r*, kan følgende Exempler anføres: *hir* Gimsø i Lofoten, se i det følgende; *huar* Rök d 1; *hiar* Kolunda (Runverser 147) og Lilj. 907;

¹⁾ Det er derfor efter mit Skjøn ikke rigtigt, naar Wimmer (Runenschrift S. 296), efter at have forklaret *þar* paa Einang-Stenen som „der“, ogsaa om denne Form siger, at den senere i Regelen bevarede *r*.

hier Runverser 47; *hirsi* Aars (Tidskr. f. Filol. VII, 250). Det synes mig derfor utvivlsomt, at *þar* efter *runar* Rök a 1 er Nom. pl. fem., og ikke Adverbium, som Wimmer snarest antager. Ligeledes synes det mig nu sikkert, at *huar* Rök a 6 ikke betyder „hvor“. Det eneste Sted, hvor Adverbiet „der“ kunde synes at være skrevet med *r*, er paa Forsa-Ringen i Sætningen: *in þar kirþu sik þita (a)nunnr q tarstapum auk ufakr q hiurtstapum*. Her har jeg tidligere opfattet *þar* som „der“. Men da dette og ensartede Adverbier, som sagt, aldrig ellers findes skrevne med *r*, maa *þar* her være = oldn. *þeir* „de“ (saaledes som Stephens Run. Mon. III, 301 har tolket Ordet). Dette passer fra Menings Side bedre. Uagtet man paa Forsa-Ringen skulde for oldn. *þeir* vente skrevet *þair*, kan *þar* = oldn. *þeir* støttes bl. a. ved *þar* Lilj. 253 (= Dyb. I, 244) og Lilj. 690.

Ordene „efter“ og „over“, som Wimmer (Runenschrift 296) holder for analoge med „der“ med Hensyn til Consonanten i Udlyden, staa tværtimod i Modsætning til „der“. Thi i Indskrifter senere end Tune-Indskriften, som adskille *r* og *Þ*, skrives „efter“ altid med *Þ*, aldrig med *r*, og det sjælden forekommende „over“ er, hvor det findes i Indskrifter fra samme Periode, ligeledes skrevet med *Þ*.

Grunden til denne Modsætning mellem „her, der, hvor“ paa den ene Side og „efter, over, under“ paa den anden er ogsaa klar. De Comparativer, der havde det af *z* opstaaede *r* i Suffixet, havde nemlig paavirket Formen af „efter, over, under“ og tilsvarende Adjectiver („øvre“), saa at disse fik *r* for det ældre *r*¹⁾. Men efter Betydningen er det naturligt, at denne Paavirkning ikke strakte sig til „her, der, hvor“.

2) Udtrykket „(skrev) der Runen“ er ingensteds i Runeskrift paavist. Derimod findes „disse Runer“ i Hundreder og atter Hundreder af Indskrifter med den kortere Rækkes Runer. Ogsaa i nordiske Indskrifter med den længere Rækkes Runer bruges Flertal: *runar þaiar* Istaby; *runor* uden Pronomen Varnum og Tjurkö. Fra Udtrykkets Side kan Forstaaelsen af *runo* paa Einang-Stenen som Entalsform derfor ikke tilstrækkelig støttes ved poetiske Udtryk, som onorsk *ristum rún á horni* Egils s. Kap. 44, ags. *hwæt séo rún bude* Daniel 741. Vistnok synes paa Björketorp-Stenen *ginarunar* at være Gen. sg., men Udtrykket er heller ikke her jævnt prosaisk eller analogt med Einang-Stenens Indskrift.

Endnu mindre kan Forstaaelsen af *þar* som Adverbium fra Udtrykkets Side tilstrækkelig støttes ved Udtryk som „reiste her Sten“.

Da *runo* paa Einang-Stenen altsaa nødvendig maa være Accusativ i Flertal, skal jeg ikke opholde mig ved Spørgsmaalet om, hvorledes en Form *runo* for Accus. i Ental maatte opfattes.

Formen *þar* i Acc. pl. f. svarer nøiagtig til hist. onorsk *þær* og til *þar* i Indskrifter med den kortere Rækkes Runer, f. Ex. paa Rök-Stenen. I onorsk *þær* er *ā* omlydt til *æ* ved Indflydelse af den følgende Consonant. *þar* paa Einang-Stenen maa altsaa antages snarest at have havt langt *a*. Derimod er det meget vanskeligt at bestemme, hvorledes onorsk *þær*, urnord. *þar* forholder sig til det ensbetydende got. *þōs*.

¹⁾ Jfr. ovenfor S. 29.

Noreen (Altisl. Gr. ¹ § 138 Anm. 1) mener, at on. *þær, tvær* i Modsætning til got. *þōs, twōs* er Omdannelse efter Adjectivformer (*blindar*), ligesaa at Acc. sg. f. *þá* i Modsætning til got. *þō* er Omdannelse efter Former som *blindā*. Og i Pauls Grundriss I, 501 siger Noreen, at *þār* Acc. pl. f. er en secundær Udvidelse af et ubetonet **þār*, der er opstaaet af **þōr*. Falk i Arkiv for nord. Filol. VI, 113 vil i *þār* finde et Exempel paa den Lydlov, at germansk *ō* i Stavelse med stærk Bitone blev til nord. *ā*. Men ved begge disse Opfatninger gjør *ō* i **runo** Vanskelighed, hvordan man saa end forøvrigt opfatter denne Form. Jfr. ogsaa *ō* i *faihido*. Naar **runo** i ubetonet Stavelse har bibeholdt *ō*, saa skulde det stærkere betonedede **a** i *þar* synes ikke at kunne være opstaaet af *ō*. Man vil kanske i Overensstemmelse med den af Brate fremsatte Opfatning af **runo** indvende, at dette **o** er nasaleret og opstaaet af *ōn* og at det derfor holdt sig i ubetonet Stavelse, medens *ō* er gaaet over til *ā* i *þar*. Men da Einang-Stenen staar paa en Gravplads, hvorfra Fund ensartede med Nydam-Moses Fund er komne frem, maa dens Indskrift nødvendig være ældre end f. Ex. Varnum-Indskriften, der endnu har **runor**. Da *ā* i *þar* saaledes ikke er oplyst at være opstaaet af fællesgerm. *ō*, har jeg forsøgt en anden Forklaring.

Jeg har formodet, at onorsk Acc. sg. f. *þá* henviser til en Grundform **tēm* og *þær*, Einang-Stenens *þar* til **tēs*.

I Hankjøn og Intetkjøn er flere Casusformer dannede af Stammeformen *tē-*, f. Ex. onorsk *þess*, oht. *demu*. Det synes muligt, at en Hunkjønssamme *tē-* har svaret til Hankjøn- og Intetkjønssammen *tē-*, da der i de idgerm. Sprog findes Stammer paa *-iē* (f. Ex. lat. *materiēs*), hvilke er indskrænkede til Hunkjøn. Efter *þær* synes *tvær* at være dannet, ligesom *tvau* i Form stemmer overens med *þau*. Dog har denne Opfatning af *þar* liden Støtte i de beslægtede Sprog. En afvigende Formodning er meddelt mig af en Collega. Efter denne har en til got. Acc. pl. f. *þōs* svarende nordisk Form tidligere været brugt som Artikel og i denne Stilling været mere tonløs end anden Stavelse i Former som **runor**. I denne Stilling er da **þōr* blevet til *þar*, medens man samtidig sagde **runor**. Senere maa man have overført Formen *þar* til at bruges med stærk demonstrativ Betydning. Denne Opfatning kan mulig støttes ved det S. 32 belyste Forhold, at man har sagt *Raumariki* samtidig med **Raumō* Gen. pl. Jfr. Acc. sg. f. ags. *þā*: got. *þō*.

þar oversætte vi med „disse“. Ordet har her den stærkt paapegende Betydning, som det senere Sprog regelret udtrykker ved et sammensat Pronomen. Ogsaa andensteds, ja endnu i ældre Indskrifter med den kortere Rækkes Runer bruges det usammensatte Pronomen paa samme Maade. Saaledes **sar þat barutr** Björketorp „den som bryder dette“. *aft uamup stanta runar þar* Rök „staa disse Runer“; *i þaim hauki* Fjællerad, Aalborg Amt, „i denne Haug“.

Jeg gaar nu over til **runo**, der efter det foregaaende nødvendig maa opfattes som Accusativ i Flertal.

Brate ser i **runo** en rigtig Form af Accus. pl., som er opstaaet af en Grundform paa *-āns*. Han mener, at der af **runo** senere udviklede sig *runa*, hvilken Form ofte findes i yngre Runeindskrifter, især hos Runeristeren *Ubir*. Noreen, som er i Tvivl, om **runo** er Acc. sg. eller Acc. pl., mener dog, at den i glesvenske Indskrifter ofte forekommende Form *runq, runa* gjør det nødvendigt at antage en

urnord. Endelse paa nasaleret \bar{o} i Acc. pl. f. (Pauls Grundriss I, 492). Jeg kan ikke dele denne Opfatning. Jeg mener, at *runa*, *runq* i svenske Indskrifter med yngre Runer er (sandsynlig under Indflydelse af Endelsen $-a$ i Acc. pl. masc.) opstaaet af *runax*, da x i Udlyd ogsaa i andre Ordformer er faldt bort i Indskrifter fra omtrent samme Tid som de, der har *runa*¹⁾.

Formen **runo** i Acc. pl. f. paa Einang-Stenen støttes altsaa ikke ved *runa* i senere svenske Indskrifter, da dette er opstaaet af *rúnax*. I Urnord. heder Ordet i Accus. pl. **runor** (Varnum og Tjurkö), hvoraf **runar**, som først forekommer paa Istaby-Stenen, er opstaaet. Jeg kan ikke i **runo** se en fra **runor** etymologisk forskjellig og af $\bar{a}ns$ opstaaet Accusativform, fordi en saadan Casusform overhoved ingensomhelst Støtte har i de germanske Sprog og fordi det forekommer mig lidet rimeligt, at man skulde have brugt en Form paa \bar{o} samtidig med den etymologisk derfra forskellige, men ensbetydende Form paa $\bar{o}x$ i det samme Sprog og ved Siden af **par** i samme Indskrift.

Heller ikke forekommer det mig sandsynligt, at **runo** er opstaaet foran det tonløse f i Sætningsammenhængen ved „Sandhi“ af **runor**. Thi de urnordiske Indskrifter udtrykke ellers ikke lignende Virkninger af Sandhi.

Jeg tror, det er nødvendigt at antage **runo** paa Einang-Stenen for Feil, saa at der rigtig skulde have været skrevet **runor**. Om Runeristeren i dette Ords Ende er kommen til feilagtig at skrive $-o$, fordi det følgende Ord **faihido** ender paa o , skal jeg lade være usagt.

faihido er Præter. Indic. 1ste Ps. Ental = historisk nord. *fáða*, d. e. skrev. Dette Verbum er afledet af et Adjectiv, som har betegnet „broget, spillende i mange Farver, blank“, og som heder onorsk *fár*, ags. *fáh*, oht. *fēh*. Nærbeslægtet er got. *filufaihs* (*πολυποικίλος*) = oind. *purupēca-s* „mangefarvet“, gr. *ποικίλος* o. s. v. Stammeverbet foreligger i oind. *piçáti*, Pf. *pipéca* „skjærer ud, gjør broget“. Det tilsvarende Verbum i Kirkeslav. *pisati* betyder „indridse, skrive“.

faihido forudsætter en Infinitiv **faihjan* (**faihijan*). Verbet gjenfindes i oht. *(gi-)fēhen* „variare, discriminare, spargere, tinguere pictura“, Præt. *gifēhta*, og i ags. *fehan*; se *pingit*: *faehit* i Epinal-Gloss. 785, *pingebant* (saa Sievers for *pang*): *faedun* Ep. 797 hos Sweet The Oldest Engl. Texts S. 86 f.

faihido hører til samme Klasse af svage Verber som **dalidun** Tune, d. e. *dailidun*, og **hlaaiwido** Strand; det har ligesom disse ikke synkoperet i i anden Stavelse. I **tawido** paa Guldhornet er i bibeholdt efter kort første Stavelse. Endelsen $-o$ i **faihido** er den samme som i **tawido** paa Guldhornet, **worahto** Tune, **hlaaiwido** Strand; se om den foran S. 19—21.

1) Saaledes *hena* (= oldn. *hennar*) Lilj. 397 ved Siden af *runa* og *runar*. For *æptir* skrives meget ofte i svenske Runeindskrifter en Form uden x , der vel ikke er etymologisk forskjellig fra hin, men fremkaldt ved *fyri* for *fyria*. Saaledes bl. a. Lilj. 149, 329, 395, 475, 522, 625, 717, 718, 723, 733, 737, 968; Dyb. I, 104; I, 150; I, 172; II, 47. *sumi* Lilj. 567 (Steph. II, 623 f.) = oldn. *synir* (Ordet kan nu ikke læses paa Stenen). I Runverser 76 er *tuna* maaske = *Dynar*. Lilj. 968 har ikke alene *runa fasi* men ogsaa *uti* „efter“ og *hski* = oldn. *Asgæira*. Hos Nestor skrives for Aar 944 *Steggi* d. e. *Stengi* = oldn. *Stæingæira* (Arkiv f. nord. Filol. II, 168 f.). Efter Consonantmangler i svenske Indskrifter ikke sjælden Nominativmærket x , f. Ex. *tup* for *tupx*, *hemik* for *hemikx* og flere.

Med Hensyn til Bibeholdelsen af det *ai*, der i historisk Nordisk er gaaet over til *ā*, staar **faihido** paa samme Trin som Gotisk og flere i Finsk optagne germanske Laanord, f. Ex. *laina* = on. *lán* (se Thomsen). Ligesaa finde vi urnord. **ai** foran **h** i **aih** Fonnaas og **aihek** Bracteat Nr. 55 Steph.; se foran S. 57 f.

Det Verbum, hvoraf **faihido** er Præteritum, heder i historisk Nordisk *fá*, Præter. *fáða*, Pcp. *fáðr* og betyder „male, tegne, skrive“, men ogsaa „bemale, overdrage med noget (især med noget glimrende)“. Urnord. **faihjan faihido* skulde i Oldn. lydret blive til **fæja*, **fæða*; jfr. *fljja*, *fljða*. Efter Analogi af *strøyja* — *stráða* (Burg Runeninschr. S. 136), *þroyja* — *þrúða*, *æja* — *áða* fik vel **fæja* i Præt. *fáða*.

Paa lignende Maade bliver onorsk *fljði* i det senere isl. Sprog forandret til *flúði* og *frjði* i en telemarkisk Vise til *frudde*. Efter Præteritumformen *fáði* dannede man vel siden i Præs. Inf. *fá*, ligesom *strá*, *þrá*¹⁾.

Overgangen til **fæja* er historisk saaledes at opfatte, at *ai* foran *h*, sandsynlig gennem *a^e* med halvlangt *a* (jfr. Overgangen af *i* foran *h* til *e*), blev til *ā*. Dengang da *ai* foran *h* først blev til *a^e* (der siden gik over til *ā*), udtaltes *h* sandsynlig endnu som tonløs Spirant (χ), ikke som blot Aandelyd. Altsaa er *h* endnu i Einang-Stenens Sprogform tonløs Spirant (χ) i Indlyd mellem to Vokaler. Men i 6te Aarh. er *h* i denne Lydstilling Betegnelse for Aandelyden. Dette maa sluttes af **frohila** paa en Bracteat fra Darum i Jylland. Ligesaa maa *h* være Aandelyd i **niuha**, **niuha**, **snuheka** paa Stentofta-Stenen, vel ogsaa i **muha** paa Kragehul-Spydskaftet. Vi tør antage, at paa den Tid, da den tonløse Spirant χ (betegnet ved *h*) i Indlyd mellem to Vokaler gik over til Aandelyden, og endnu en god Stund senere den tonløse Spirant χ blev udtalt uforandret i Udlyd (i Former som **aih** Fonnaas). I den enstavelses Form **aih** synes *ai* foran det i Udlyd staaende *h* (d. e. χ) at have holdt sig længere end i **faihido**, mulig fordi det i **aih** var stærkere betonet.

Jeg skal følge Verbets Forekomst i andre nordiske Indskrifter.

Istedenfor **ai**, som er bevaret i **faihido** paa Einang-Stenen, optræder **a** i Bracteat-Indskrifter, altsaa vel i 6te Aarhundred. **fah** eller **fahi** paa Aasum-Bracteat, Skaane (Steph. Nr. 96), graphisk forkortet for **fahido**.

De forvanskede Indskrifter paa de indbyrdes nær beslægtede Bracteater 49 Steph. (Skaane, nu i Stockholms Mus.) og 49 b Steph. (Halland) forudsætte, at der i den nu tabte Originalindskrift, hvoraf de er meningsløse Gjengivelser, har staaet **fahido**; dette er paa Nr. 50 blevet til **fhido** (ikke **fhado**, som paa Tegningen hos Stephens) med utydeligt **f**, paa Nr. 50 b til **fhido** (**h** tydeligere end paa Tegningen hos Stephens).

Følgende ufuldstændige Indskrift findes i Tegning i mine Samlinger:

1) Brate i Bezenbergers Beitr. XIII, 27 f. og Noreen Altisl. u. anorw. gramm. 2 § 62 anm. 2 mene derimod, at on. *fáða* er lydret opstaaet af **fáða*, urnord. *fahido*, ældre *faihiðo*, fordi en Vokal (saaledes som allerede Paul har antaget) ikke skal blive omlydt ved et umiddelbart følgende *i*. Men at *i* virkelig omlyder den umiddelbart forudgaaende Vokal, godtgjøres efter mit Skjøn bl. a. ved følgende Former: On. *háll* af urnord. **hāilar* **hāilar* (ikke **hājilar*) urgerm. **hanhilar*, jfr. on. *hásinar*, isl. *háband*, ags. *hōh*; *blæingr* af **blāingr*; *høð* én Gang i Gl. norsk Homiliebog, nynorsk Dial. *hø* „Høide“ af urnord. **hōipu* **hōhīpu* **hauhīpu*. *næstr* behøver ikke at være paavirket af *næri*, heller ikke *fljði* af *fljtr*.

⚊ƿ*H|¹⁾. -R er Levning af et Mandsnavn i Nominativ. fahi- er Begyndelsen af et Præteritum, som betyder „skrev“. Her foreligger et Brudstykke af en sen Indskrift med den længere Rækkes Runer, snarest fra Slutningen af 7de Aarhundred. Desværre er min Optegnelse om, hvor denne Sten findes, tabt, og jeg kan ikke længere efter Hukommelsen sikkert angive det. Snarest tror jeg at mindes, at Stenen findes i et svensk Museum. Jeg omtaler Stenen saa udførligt i det Haab, at en nordisk Oldgransker vil kunne paavise den.

I senere Form bruges det her omhandlede Præteritum med Betydning „skrev“ i flere Indskrifter med den kortere Rækkes Runer fra den hedenske Tid.

I en Runeindskrift paa en Sten fra Skee i det nordlige Baahuslen, nu i Statens histor. Museum i Stockholm²⁾, findes Ordet, som Stephens har antaget, men i en usikker Form. I en Linje staar ƿƿ|* (4de Rune er en ret Stav, der til høire kan have havt en Kvist) og i den følgende |þ. Jeg er tilbøielig til at tro, at Stenen har havt:

ƿƿ|þ

|þ

og at dette skal forstaaes som *faiþi* (udtalt *faiði*), saa at þ er skrevet to Gange og þi i den anden Linje omsat til *iþ*. Foran dette Præteritum læser jeg *ninu*, omsat for *unir*, der er Subject for *faiþi*³⁾. ƿ betegner her mulig dybt *a* (i Modsætning til høit *a*). Skee-Indskriften er en Overgangs-Indskrift, som jeg er tilbøielig til at sætte til c. 750—800.

I en Gravhaug paa Gaarden Valby i Jarlsberg og Larviks Fogderi er fundet en Sten med følgende Indskrift⁴⁾, vistnok fra 9de Aarhundred:

*auarþrfaþi*lr*

Mellem *faþi* og *lr* sees det nederste af to Stave. Disse synes at kunne have dannet den ene Rune Π *u*, neppe de to Runer \uparrow | *ti*. Det sidste Ord synes at maatte være et Tilnavn *ulr*, neppe *tilr* „den gode“,⁵⁾ til *auarþr*.

Paa Helnæs-Stenen fra Fyn, fra c. 800, staar *faþi* (Wimmer Runenschr S. 343), og i den af samme Mand ridsede Flemløse-Indskrift har der sandsynlig staaet *faþi* (Wimmer S. 347, 351 f.), hvor *aa* sandsynlig betegner langt *a*. Örja-Indskriften i Skaane⁶⁾, fra c. 800, har til Slutning sandsynlig havt ƿ*þ| *faþi* eller

¹⁾ Dertil har jeg bemærket følgende: Om en Prik efter ⚊ er ment som Skilletegn, er tvivlsomt. Derefter sikkert ƿ med meget grundere og finere Træk end de foregaaende Runer [saa har jeg skrevet; men den Tegning, som nu foreligger, har foran kun ⚊]. ƿ krydser høire Kvist af ⚊ og synes ikke at være forlænget under denne. Følgende Rune snarere * end |; nederste Del af Korset sees ikke, da der her er Afskalling. Derefter synes H sikkert. Saa kommer |; det øverste af denne Rune sees ikke, fordi der her er en Indsænkning i Stenen. Herefter synes der endnu at være Spor af mindst en Rune, men hvilken, kan ikke nu sees.

²⁾ Boije Bohusläns runinskrifter Nr. 4 (i Bidrag till kännedom om Göteborgs och Bohusläns fornminnen och historia III); Stephens i Bidrag I S. 166 ff.

³⁾ Jfr. mine Bemærkninger om graphisk Omsætning i Runverser S. 256—259, 366 f., 411 f.

⁴⁾ S. Bugge „To nyfundne norske Rune-Indskrifter“ i Vidensk.-Selsk. Forhandl. 1872 S. 328; Stephens Run. Mon. III, 369 f.

⁵⁾ Derimod kan der ikke, som Stephens mener, have staaet: † ↑ Π † ⚊.

⁶⁾ Jfr. Wimmer Runenschr. S. 352 f.; Stephens Run. Mon. III, 355.

Ƴ * þ * faþa. Men af *f* sees nu kun det nederste af Staven, ikke de to Kviste, saa at kun Meningen kan vise, at der skal læses *f*. Rune 2 *a* er sikker. Rune 3 *þ* er oventil ufuldstændig, men neppe tvivlsom. Rune 4 er helt forsvunden.

I Sverige findes *fapi* i flere Indskrifter, der er skrevne med en eiendommelig Art af den kortere Rækkes Runer, som kan kaldes Stumpruner. Saaledes paa Rök-Stenen i Østergötland (fra c. 900) a L. 2 i Vers *fapi*, hvor det forudgaaende *runar þar* kan tænkes til som Object. Fremdeles paa Gursten-Stenen i Smaaland (Runverser 104, fra c. 900) sandsynlig i Vers. Om Ordet har staaet paa Stenen fra Rotne-qvarn i Smaaland (Runverser 110), ligeledes i Vers, er mindre sikkert. I en prosaisk Indskrift af samme Typus fra kristelig Tid (c. 1150?) finde vi *fapi* „skrev“ paa Forsa-Ringen i nordre Helsingland.

Fra Forsa-Indskriftens Typus breder Ordet sig ud til Indskrifter af andre Typer i nordre Helsingland: *fapi runar þisar* Lilj. R. U. 1065 og Lilj. 1067 = Stephens Some Runic Stones S. 25 f. (hvor Ordet for „disse“ er utydeligt); *fapi stin þina* Lilj. 1071, d. e. beskrev denne Sten; paa Delsbo-Stenen (Stephens Some Runic Stones S. 7 f.): [*f*] *fapi [auk mar]kapi stin þini?* Det synonyme *markapi* findes ligeledes baade med *runar* og med *stain* som Object. Udenfor nordre Helsingland findes *fapi* ikke med *runar* som Object i Indskrifter fra kristelig Tid, men en Indskrift paa Väfversunda Kirkedør i Østergötland lyder: *asmunter fapi tyr þasar* (Stephens Run. Mon. I, 920).

Verbets Brug om at skrive Runer forekommer ogsaa i Hávamál 142:

*Rvnar ment þv finna
oc radna stafi,
mioc stóra stafi,
mioc stinna stafi,
er fáþi fimbvþvtr
oc gordo ginnregin
oc reist Hroptr Ragna.*

157: *sva ec rist*

oc i rénom fúe.

Der skjælnes her mellem *fú* „male“ og *rista* „indridse“. Jeg formoder, at man pleiede ved Maling at angive Runernes Former paa Sten, inden man hug dem ind. Jfr. Müllenhoff Deutsche Altertums. V, 1, S. 290¹⁾.

Objectet *þar runo* staaer efter Subjectet *dagar* og foran Verbet *faihido*, som slutter Sætningen. Den samme Ordstilling findes paa Guldhornet fra Gallehus: *ek hlewagastia holtina horna tawido*; paa Varnum-Stenen: . . . *harabanar [wi]t iah ek erilar runor waritu*; jfr. Indskriften paa Spydskaftet fra Kragehul.

I den oldindiske Prosa var den traditionelle Ordstilling den, at Sætningen sluttede med Verbet, som fulgte umiddelbart efter Objectet²⁾. Denne Ordstilling,

1) Sievers formoder (Pauls Grundriss I, 240), at histor. nord. *fú* forudsætter **faihōn*. Dog ikke engang for *faþi* Flemløse synes denne Forudsætning nødvendig.

2) Delbrück „Die altindische Wortfolge“, navnlig S. 76 f.

som er sædvanlig ogsaa i Latin og i Litauisk, tør ansees for at være nedarvet fra det indogermanske Ursprog¹⁾.

I prosaiske Indskrifter med den kortere Rækkes Runer er den nævnte Ordstilling ikke brugelig; men i versificerede Indskrifter kan den forekomme. Saaledes i Runverser 61:

stürlaugr auk h[ull]mbr

staina raistu, o. s. v.

Efter det foregaaende forstaar jeg Einang-Indskriften saaledes:

dagar þar runo (d. e. **runor**) **faihido**

„Jeg Dag skrev disse Runer“.

Den Udtryksmaade, at Runeristeren taler i første Person, har jeg omhandlet her foran S. 21 f. Urnordiske Indskifter har derved ellers Pronomenet „jeg“ foran Navnet eller enklitisk føiet til Verbalformen. I den med kortere Rækkes Runer skrevne Gimsø-Indskrift fra Lofoten (c. 800) læser jeg „reiste“ i første Person uden Pronomen.

Mere paafaldende er det, at den Døde, til hvis Minde Einang-Stenen er reist, ikke er nævnt i Indskriften. Der kan derfor spørges, om denne er fuldstændig

Efter **faihido** kan der aldrig have været skrevet mere. Da jeg første Gang undersøgte Indskriften, antog jeg, at der intet havde været skrevet foran **dagar**.

Burg (Runeninschr. S. 136) antyder et Spørgsmaal om, hvorvidt der foran **dagar** kan have staaet **ek**. Jeg bad, med Hensyn hertil og til Wimmers Bemærkninger i „Runenschrift“ S. 306 f., Dr. Undset særlig at have sin Opmærksomhed rettet paa Muligheden af, at der kunde have været skrevet noget foran **dagar**, enten **ek** eller den Dødes Navn. Undset bemærker herom: „Der er ikke mindste Spor til, at der har staaet noget **ek** foran **dagar**; heller ikke af nogen Linje over Indskriften (med den Dødes Navn, som paa Strand-Stenen)“. Men Prof. Rygh, der baade i 1891 og 1892 særlig har havt sin Opmærksomhed rettet paa dette Spørgsmaal, meddeler mig følgende Bemærkninger, som jeg i 1891 fandt overensstemmende med de virkelige Forhold: „Man kan ikke benegte Muligheden af, at der har staaet noget foran **dagar**. Lige foran **ᚱ** er nemlig en Plade sprungen af Stenens Overflade, saa at der foran den nævnte Rune er en Afsats. Hvis denne Plade er sprungen af, efter at Indskriften har været ridset, kan derved dennes Begyndelse være forsvunden. Da Afsatsen, som sagt, er lige foran **ᚱ**, kunde isaa-fald (forudsat at noget har staaet foran **dagar**) intet af den nærmest forangaaende Rune nu være synligt. Da Stenen maa forudsættes at have sin oprindelige Høide og Afstanden mellem **ᚱ** og Stenens Top er ringe, kunde her ikke have staaet noget langt Ord foran. Selv om Indskriften havde begyndt lige ved Toppen, vilde der foran **ᚱ** høist have været Plads til 4 Runer“.

¹⁾ Delbrück „Die Grundlagen der griech. Syntax“, S. 148 ff.

Det er altsaa muligt (men ikke mere end muligt), at der foran **dagan** har staaet **>M ek**. Derimod er der ingen Sandsynlighed for, at den Døde, til hvis Minde Stenen er reist, her har været nævnt; thi dertil er Rummet for knapt.

At noget skulde have været skrevet paa Stenens Bagside, forekommer Prof. Rygh og mig mindre sandsynligt, uagtet Muligheden heraf ikke kan benegtes, da den nuværende Overflade her, som foran oplyst, for en stor Del er fremkommen ved Afflækning i nyere Tid¹⁾.

Det forekommer vistnok meget sjælden, at en Gravstens Indskrift kun angiver Navnet paa den Person, som har skrevet Indskriften, og ikke paa den, til hvis Minde Stenen er sat. Men jeg minder dog her om den S. 84 anførte Valby-Indskrift, der kun synes at angive Skriverens Navn²⁾. Thi den sidstnævnte Indskrift findes paa en Sten, som efter mit Skjøn vistnok ikke med Sikkerhed, men dog med Sandsynlighed tør ansees for at have været bestemt til Gravsten.

Fremdeles kan nævnes følgende. I London fandtes en dansk Runesten anbragt som Hovedsten over en Grav, hvori var et Skelet. Stenens Indskrift, som er med den kortere Rækkes nordiske Runer, er fuldstændig og lyder: *ko(?)na : let · legia : stin : þensi : auk : tuki :³⁾*. Her er altsaa den Dødes Navn ikke nævnt.

Paa en Gravhaug ved Veums gamle Kirkegaard i Gaarden Veums Tun i Fyresdals Præstegjæld, øvre Telemarken, var reist en Sten med Indskrift i den kortere Rækkes Runer, som gik nedenfra opad. Denne har jeg læst saa: *knubr × reist i stein · þena · sunr · þorlei(?)s : sunar : þ . . . fs* (det Tegn, jeg har gjengivet ved *e*, skal mulig læses som *æ*).

Her synes *sunar* at være styret af *þorleis* og ikke af *stein þena*. Det er da her ikke bestemt sagt, til hvis Minde Stenen har været reist.

Einang-Stenen staar paa en Gravplads, i hvis Grave der er fundet flere Gjenstande af de samme Typer som Gjenstande fra Nydam-Mose i Slesvig. Se her foran S. 75. Nydam-Fundet er efter de fleste Archæologers Mening lidt yngre end Torsbjærg-Fundet. Den yngste Mynt i det sidstnævnte er præget Aar 194 for Septimius Severus; den yngste Mynt i Nydam-Fundet er præget Aar 217 for Marcinus. Spænderne i Nydam-Fundet er af en Type, som er forskjellig fra og yngre end den, Torsbjærg-Spænderne tilhøre. Jfr. Montelius „Runornas alder“ i Svenska fornminnesföreningens tidskrift VI, 236 ff. Nydam-Fundet henhøre de fleste Archæologer til 4de Aarhundred. Til samme Tid eller senest Aar 400 sætter derfor Montelius ogsaa Einang-Stenens Indskrift.

1) Af en i uklare Udtryk i 1872 fremsat Paastand af Stenens ikke runekyndige Eier om, at der havde været skrevet noget ogsaa paa Bagsiden, kan intet slutes. Denne Paastand var mulig kun foranlediget ved, at der paa Bagsiden i ny Tid havde været indhugget E d. e. *Einang*. Heinzel, som fremhæver, at Einang-Indskriften er uden Parallel, hvis den er fuldstændig, tilføier (Anzeiger 12 S. 45): „oder sind die erhaltenen worte eine gute fälschung?“ Herom kan der ikke være Tale, hvad enten man ved „fälschung“ mener en i gammel Tid udført Forfalskning eller ikke.

2) Her kan dog *kn* neppe være den Dødes Navn i Nominativ.

3) Rafn i Ann. f. nord. Oldk. 1852 S. 271—301, tab. XII.

Men Vaabenformerne kunde vel i det indre Norge holde sig noget længere i Brug end i det sydlige Danmark. Desuden kan Gravpladsen ved Einang have været benyttet i temmelig lang Tid.

Einang-Stenen har en Sprogform *fahido*, som er ældre end den af flere Bracteate-Indskrifter forudsatte Sprogform *fahido*. De med Indskrifter af den længere Rækkes Runer forsynede Guldbracteater henføre de fleste til omtr. 450—600.

Jeg er derfor mest tilbøielig til at sætte Einang-Indskriftens Tid til c. 400—450. Wimmer (Runenschr. S. 303) sætter den til c. 500—600, snarest til 500—550.